

BOGA BÁLINT

Dedikálási emlékeim

Mindig úgy éreztem (dedikálásra váró olvasóként és immár egy ideje a könyvheti sátrakban dedikáló szerzőként is), hogy az íróember szakrális tettet hajt végre, amikor a műve, illetve a személye iránt érdeklődőnek ajánlást ír a saját könyvébe. Az az író, aki a művén otthagyja kézjegyét, egyszersmind az alkotó és az alkotás szoros egységét tételezi. Ám ennél jóval többet tesz, ha névre szólóan dedikál valakinek: ilyenkor eleven kapcsolatot létesít az általa írott szöveg befogadójával is. E folyamatban sajátos dialektika érvényesül: az író – műve befejezése után – eltávolodik eredeti szövegétől, illetve a sok nyomtatott példányban kiadott könyv – tárgy formájában – elválik a szerzőtől (mint ahogy a szülőtől elszakad gyermeke, ha felnőtt). Ám a dedikálás aktusában visszatér a mű az alkotóhoz – különös módon: egy másik ember közvetítésével, aki felfokozott figyelmet fordít mind a szerzőre, mind a műre – annak reményében, hogy az író részéről felé is irányul némi figyelem.

A dedikálás már a nyomtatott könyv megjelenése óta gyakorlattá vált; az is általános tendencia volt, hogy nem a szerző, hanem egy ajándékozó ajánlotta a könyvet egy külső személynek, de igazi értéket mindig a szerző kézjegyével, ajánlásával ellátott könyv jelentett. D. D. D.: írták a belső lapra (Do, Dono, Dedicō: adom, ajándékozom, ajánlom). A szerző aláírása a könyv kereskedelmi értékét is megemeli – a mai napig. A világot teremtő Isten kézjegyére olykor a bennünket körülvevő világban is rátalálunk – ha csak szimbolikus formában is; ennek profán, esztétikai vonatkozású megfelelőjeként értelmezhető a szerző – saját könyvében fellelhető – személyes kézjegye. A festőművész csaknem mindig a festmény aljára helyezi aláírását, és időnként azt is feltünteti, kinek ajánlja művét. Épületeken ritkábban, de olykor megtalálható a tervező vagy az építető neve. Egy szakrális építmény megalkotója esetleg közössége nevében dedikálhatja művét a Teremtőnek (például Budapesten az Újlaki templom bejárata felett: CREATORI CREATURA: Teremtőnek a teremtmény). Hasonló világi példa is akad, például a berlini Reichstag felirata: DEM DEUTSCHEN VOLKE (A német népnek).

A dedikálás az alkotó és a befogadó intenzív odafordulása egymáshoz. Ennek az odafordulásnak – mind-

két irányból – belső elkötelezettségből kell származnia. Csalódást kelt, ha az író szenttelen arccal, gyorsan végzi a beírást, esetleg az ajánlást kérő nevének leírása nélkül – bár lehetséges, hogy a dedikálásra váró tömeg miatt kénytelen így cselekedni, sokszor pedig a szervezők közbelépése miatt, ahogy a budapesti könyvfesztiválokra gyakran láthatjuk. Esetleg érdeemes bensőségesebb alkalmakat találni a dedikálásra, amikor a találkozás – talán több mondat erejéig – közvetlenebb kommunikációt is magában foglalhat, sőt: az előzetes személyes ismeretség, kapcsolat alapján még meghittebbé válhat. Az írónak időnként sikerül egy mondattal emlékezetesebbé, teljesebbé tenni a találkozást, az obligát kézfogásról nem is beszélve.

A motiváltabb befogadók – gyakran korábbi olvasmányélményeik szuggesztíója alatt – általában pozitív várakozásokkal tekintenek a dedikáló szerzőkre és új műveikre, így többnyire udvariasan és tiszteltudóan viselkednek. Időnként azonban az olvasók részéről is észlelek nem túl vonzó megnyilvánulásokat – például, amikor olyan sok könyvet hoznak dedikáltatni, hogy szinte tömegkereskedelmi szintre süllyesztik a dedikálás aktusát. (Arról nem beszélve, hogy a többi várakozó türelmével is visszaélnék.) Nem egyszer előfordult már, hogy egy-egy híres író előtt kanyargó sornál azt éltem meg, amit egy új bolt nyitáskor, az első napi árkedvezmény által motivált emberáradat esetében: a fogyasztói társadalom embere a nagy író aláírását úgy akarja birtokolni, mint egy értékes új tablett, esetleg csak „gyűjtőszendélyét” próbálja kielégíteni. Ezek a jelenségek némileg deszakralizálják számomra a dedikálás szent aktusát. Ám ilyenkor is arra törekszem, hogy megteremtsem a magam számára abban a 30-60 másodpercben a fentebb leírt „companion”-élményt, kizárva a környezet zavaró momentumait.

Az írókkal való találkozásaim emlékei hosszabb távon elemelkednek a mindennapi valóságtól, és – csokorba fűzve – személyes „mitológiám” egyik fontos fejezetévé állnak össze. A legtöbb esetben már ismertem a szerző műveit, nem egyszer magát az írókat és a rá jellemző gondolatvilágot is (ez természetesen akkor is így volt, ha a szerző új, éppen kézben tartott könyvét még nem láttam, nem olvastam). Gyakran megtettem viszont azt is, hogy régen, esetleg évtizedekkel korábban írt és olvasott könyvet dedikáltattam – jelezve, hogy nekem milyen sokat adott a szóban forgó mű, de korábban valahogy nem volt lehetőségem arra, hogy a szerzővel aláírassam.

A ma már klasszikusnak számító írókkal való találkozásaim közül a legemlékezetesebb Pilinszky János személyéhez fűződik. 1974 könyvhetén az Írók Boltja előtt vártuk a mestert, hogy az akkor megjelent *Végkifejlet* című kötetét dedikálja. Telt-múlt az idő, és nőtt a sor, de a költő nem jött. Egy negyedóra múltán a szervezők bejelentették: Pilinszky most érkezik külföldről, nemsokára a repülőtérről egyenesen ide fog jönni. Egy jó óra múlva meg is érkezett, és mosolygós arccal megkezdte a dedikálást. Az általam neki átadott könyvbe – meglepetésemre – hosszabb szöveget írt, majd kezét fogott velem. Ezt követően azonnal elolvastam a beírt szöveget: „Egy író és olvasói kapcsolata tökéletesen elvont. Hirtelen ötlettel elhatároztam, hogy kiválasztok tíz-húsz arcot. Meghívom Önöket ma este nyolc órára egy 'szerzői estre'. Köszönöm, ha elfogadják meghívásomat. Címem: P. J., Bp., VI. ker., Hajós u. 1.” Természetesen a meghívásnak szíves-örömelet eleget tettünk. Valóban: nagyjából tíz-tizenkét ember jött még el az invitálásra. A költő – egy barátjával együtt – szendvicsekkel, teával kínált bennünket, majd először egy rövid párizsi úti beszámolót tartott, mert a francia fővárosból érkezett délután. Az előadás legérdekesebb része Mitterand és Giscard d'Estaing tévévitájának ismertetése volt, mivel ekkor zajlott a francia elnökválasztás kampánya, és számunkra még ismeretlen volt az ilyenfajta politikai versengés. Ezt követően több verset is felolvastam az új könyvéből. Most emléktábla van a Hajós utcai házban – ha arra járok, mindig felidézem ezt az alkalmat.

A dedikálások közül különösen emlékezetesek voltak azok, amelyek az író saját lakásában zajlottak le – természetesen baráti meghívás alapján. Marosvásárhelyen, Erdélyben élő unokatestvérem jó barátja volt Sütő András. Egyik erdélyi látogatásunk alkalmával a mester meghívott a házába, megtisztelő vendégfogadásban részesített, házának udvarán felesége finom ételekkel traktált, garden party-t rendezett számunkra. Ekkor dedikálta *Évek – Hazajáró lelkek* című esszékötetét. Ezután Pesten, a könyvhetén egy alkalommal, majd még egyszer: Sinkovics Imre ravatalánál találkoztam vele személyesen.

Hosszú évtizedeken át Óbudán éltem, és mégis csak halála előtt egy évvel tudtam meg, hogy Orbán Ottó a közelemben lakik. Nagyon kedveltem már a költő korai verseit is, a későbbiek pedig még jobban. Egy napon úgy döntöttem, felhívom telefonon. Kedves, határozott hangú felesége vette fel a kagylót,

kérésemre, hogy dedikáltatni szeretnék egy-két könyvet, késlekedés nélkül meghívott családi otthonukba. Közismert volt, hogy Ottó parkinsonizmusban szenvedett; betegsége ellensúlyozására koponyájába egy szerkezetet építettek be. Kevés szóval fogadott, kevés mozgással, kevés mimikájú arccal ült fotelében, de kedvessége átütött a külső formákon, és – bár apró hullámú vonalakkal – dedikálta *Emberáldozat* című könyvét.

Orvosi szakmámon belül (és mellett) az utóbbi három és fél évtizedben gerontológiával – az idősödés tudományával – foglalkozom, ezzel összefüggésben kértem találkozózt Jókai Annától *Ne féljetelek* című regénye apropóján. Az írónővel akkori Dohány utcai lakásában találkoztam. Ugyancsak az öregedés költői megélésének kutatása vezetett Lator Lászlóhoz, aki meghívott egy hosszú beszélgetésre magához. Ekkor dedikálta nekem *A tér, a tárgyak* című verseskötetét is. Az idősödés témájában mindkettőjüktől új gondolatokat kaptam.

Külön ajándéka a sorsnak, hogy hat-hét éve baráti közelségbe kerültem a most kilencvenedik életévben járó Tornai Józseffel: gyakran meglátogatom őt, és lenyűgözve hallgatom – rendkívül széles műveltségen alapuló – filozofikus fejtegetéseit. Könyveit ő is rendszeresen dedikálja nekem.

A régmúltból Eörsi István alakját emelem ki, talán a legrégebbi írói emlékem hozzá kötődik. Egyetemi tanulmányai után 1954-ben abba a gimnáziumba jött tanítani, ahol én tanultam (Árpád Gimnázium), ő lett az irodalmi szakkör vezetője, ő bírálta első verseimet. 1956-os szerepléséért több évig börtönben ült, utána többször találkoztunk, emlékeztünk a közös gimnáziumi évekre. *Emlékezés a régi szép időkre* című – jelentős részben a börtönéveiről szóló – kötetét ezekkel a szavakkal dedikálta: „A cím jegyében” – és nyilat rajzolt a cím irányába.

Sajátos dedikálási helyszínt jelentett számomra a kórház is, ugyanis feleségem kórházi orvosi működése alatt neves alkotókat is kezelt. Az ő ügyeleti idejében gyakran látogattam betegágyon fekvő költőket. Így ismertem meg például az idős Zelk Zoltánt. Ágya mellett ülve sokat beszélgettem vele, például kérdeztem a Rákosi-korszak alatti tevékenységéről, és ő őszintén beszélt múltjának kevésbé vonzó részleteiről is. Verseskötetét is a kórteremben dedikáltattam vele. Hasonló indulással tartósabb, ha nem is túl intenzív kapcsolattá alakult ismeretségem Juhász Ferencsel, amely a költő haláláig tartott. Később csak irodalmi

események kapcsán találkoztunk, ám Juhász dedikációiban mindig utalt a köztünk lévő személyesebb kapcsolatra is, egy alkalommal pedig unokáimnak ajánlotta *A Pegazus istállói* című kötetét.

Néha a véletlen is segítségemre sietett. Úgy negyven éve a Mártírok útján levő könyvesboltban nézelődtem a könyvek között, amikor benyitott oda egy Szent Péterhez hasonlító, kopasz férfi, akiben rögtön ráismertem Jékely Zoltánra. Gyorsan körülnéztem, hátha rátalálok a polcokon valamelyik könyvére. Csak az *Isten madara* című prózakötete volt meg a boltban, így azt dedikáltam. Mikor megtudta, hogy erdélyi származású vagyok, utólag betoldotta a szövegbe az üdvözlés szó elé az „erdélyi” jelzőt. Beney Zsuzsával – aki egyszerre volt orvos és költő – a lakásom közelében található Nyitott Műhelyben találkoztam. Az alkalom emlékére *A tárgytalan lét* című kötetébe írt szavak őrzik.

A legtöbb dedikációt természetesen a könyvheti programok során gyűjtöttem be. A könyvhét kiváló lehetőséget adott neves költőkkel, írókkal való találkozásra. Így olyanokkal is megismerkedhettem, akikkel egyébként nem tudtam volna személyes kontaktusba kerülni. Örkény Istvántól a Vígyszínház előtti sátorban, Kálnoky Lászlótól a mostani Fókusz Áruházban, a Rákóczi úton, Weöres Sándortól a Kosztolányi Dezső téren, Csoóri Sándortól több évben, több helyen is kaptam írói ajánló szöveget. A könyvhéthez kapcsolódik két kiváló írónővel való találkozásom is. Szabó Magda *Mózes egy, huszonkettő* című kötetét dedikálta a következő szóbeli kommentár kíséretében: „De szép neve van!” Érdekes, hogy nagyjából huszonöt évvel később, amikor egy könyvesboltban a nagy sikert aratott *Az ajtó* című regényét vittem hozzá, ugyanezeket a szavakat mondta, ugyanazzal a hangleyjtéssel, mint korábban. Nemes Nagy Ágnessel pedig az esszé műfajának jelentőségéről, szeretetéről beszélünk, és ő ezt belefoglalta a dedikációjába is.

Éveken át minden könyvhéten találkoztam, beszélgettem Határ Gyözővel (ekkor mindig hazlátogatott Angliából), ismerősként üdvözlöttük egymást, műveinek a szépirodalom, a biológia, sőt: a matematika és az informatika közös határait is érintő tematikája mindig adott témát a beszélgetésre. Az utolsó év kivételével a felesége társaságában jött – úgy ültek a kerek dedikálóasztal körül, mint király és királyné (Henry Moore kettős szobra jut róluk eszembe). Két könyvheti találkozásunk között egyszer otthonából,

Londonból is elküldte nekem az egyik kötetét (*Inter muros*). Az utolsó évben már egyedül jött, megtörtén mondta, hogy a felesége nagyon beteg. Nem sokkal ezután meghalt a felesége, majd egy héttel később ő is távozott az élők sorából.

Megemlíteném még, hogy sajnos Illyés Gyulával és Németh Lászlóval nem találkoztam a könyvheti programokon sem. Talán nem jártak ilyen eseményekre, vagy csak én nem találtam rájuk.

Mint ismeretes, néhány külföldi író is meghívtak olykor a régi könyvhetekre. Így a rendszerváltást közvetlenül megelőző, többé-kevésbé már szabad légkörben Stefan Heym NDK-beli író, aki *Öt nap júniusban* című művében meg merte írni az 1953-as, szovjet megszállás elleni berlini megmozdulások történetét. Az író éppen ezt a kötetét dedikálta 1989-ben a Vörösmarty téren. Ő volt az, aki már a nyolcvanas évek végén hangoztatta: az NDK története csak lábjegyzet lesz a jövő német történelemkönyveiben (hozzátenném: talán már közeledünk is efelé), de ő volt az is, aki az egyesített német parlamentben azért harcolt, hogy a volt keletnémet területek a nyugatiakhoz hasonló bánásmódban részesüljenek.

Más külföldi írókkal főleg a tavaszi könyvfesztiválok megrendezése óta van alkalmam – dedikálási céllal – találkozni. A háború utáni, számomra szinte fogalomvá váló nagy írószemélyiségek közül például Günter Grass-szal, Jorge Semprún-nel, Mario Vargas Llosával, Umberto Ecoval, a fiatalabb korosztályból pedig többek között Michel Houellebecq-vel vagy Sofie Oksanennel találkozhattam. Velük még rövidebb beszélgetést sem tudtam folytatni a sorbanállók hosszú sora és a szervezők – érthető – siettető magatartása miatt. Ezért többen csak aláírásukkal látták el a könyvet, de volt, akit mindez nem érdekelt, és ráírta (a maga tempójában) az ajánlást kérő nevét. Mindemellett emlékezetesek maradtak ezek a röpké találkozások is.

Sajátos eset volt számomra Giorgio Pressburger magyar–olasz író megkeresése. Ő 1956-ban emigrált hazánkból, és Olaszországban lett jelentős – olasz nyelven alkotó – író. Évekig a budapesti Olasz Intézet igazgatója volt, ekkor kerestem meg, és kértem, hogy dedikálja *A fehér közök törvénye* című könyvét. Két nyelven dedikálta, olaszul és magyarul: „Per B. B. con amicizia G. P., B. B.-nak barátsággal P”. A másik, külföldön jelentőssé váló magyar származású költővel, Lorand Gasparral, azaz Gáspár Lóránttal a Francia Intézet kiemelt eseményén találkoztam;

Somlyó György mutatott be neki. Marosvásárhelyen született, a háború után Franciaországba emigrált, ott lett sebészorvos és kitűnő francia költő (sokáig Észak-Afrikában és Izraelben élt azután). Több rangos francia költészeti díjat is elnyert, közöttük a francia költészet Nagydíját (1994). *Sol absolu et autres textes* című kötetét dedikáltam vele. Magyarul beszélgettünk, de az ajánlást francia nyelven írta, jelezve, hogy örül a találkozásnak („heureux de l’avoir rencontré”), és hogy „confrère” (kolléga) vagyok. Érthető volt számomra, hogy francia szöveget írt, hiszen mindig hirdette, hogy a francia nyelv az ő volta-képpen hazája.

Másfajta kettős ajánlásokat tartalmazó könyveket is őrzök könyvtáramban. A legjelentősebbek között tartom számon Kertész Imre és Esterházy Péter *Egy történet* című könyvének beírásait. A kötet Kertész *Jegyzőkönyv* és Esterházy *Élet és irodalom* című, egymáshoz illeszkedő alkotásait tartalmazza. „1/2 dedikáció” – írta Kertész, „a másik fele” – írta Esterházy.

Értékes kettős dedikáció az is, ha író és fordítója együtt szerepel. Franco Cajani olasz író *A második végállomás felé* című könyvében a szerző dedikációja mellett ajánlást őrzök a mű fordítójától, Baranyi Ferentől is.

Két műzsának adózik a könyv, ha írója mellett rajz- vagy festőművész munkáit is magába foglalja, amelyek mintegy kiterjesztik, teljesebbé teszik, valamennyire vizualizálják a mondanivalót – akkor is, ha absztrakt formában teszik ezt. Ilyen, író és képzőművész által is dedikált köteteim (többek között): Szepesi Attila verseskötete (*Sárkányfogak*) Gerzson Pál rajzával minden vers után, Juhász Ferenc *Halandóság-mámor* című illusztrált kötete a képzőművész, Olasz Attila kis rajzzal kiegészített ajánlásával. Különös hatású Esterházy Péter – saját rákbetegségének „ihletésére” írt – *A bűnös* című könyve, amelyhez Szűts Miklós festményeit is felhasználta.

Mindemellett számomra az a kisregény a legmaradandóbb, amelyet fiatal, kezdő orvos koromban dedikáltam írójával, és ugyanazt a kötetet harminc év múlva ismét. Fekete Gyula *Az orvos halála* című könyvéről van szó. A mű hőse, egy öreg orvos olyan hivatásszeretettel rendelkezik, amely végül saját „partikuláris” létezését is felülírja. Ez a példaadás mély hatással volt rám életpályám során. A szerző így dedikálta először kötetét: „Dr. Boga Bálintnak – majd-hogynem szaktársi – szeretettel Bpest, 1970. márc. 31. Fekete Gyula”. És harminc év múlva: „Gyógy-

szernek is jó ez a könyv, ha a szerzője is, az olvasója is örülhet az életének harminc év után. 2000. év könyvhetén szeretettel Fekete Gyula”.

Kaptam olyan dedikációkat is, amelyek a nevemre szóltak, de én nem lehettem jelen a megírásukkor. Elsőként egy nem szokványos esetet kell megemlítenem. Václav Havel cseh író – a szocialista érában tanúsított bátor közéleti szerepvállalását és kiváló irodalmi teljesítményét egyaránt elismerve – 1990-ben (a szétesés előtt álló) Csehszlovákia, később pedig az önálló állammá váló Csehország elnökének választották. Ebben az időszakban elhatároztam, hogy a visszaemlékezéseit, esszéit tartalmazó *A kiszolgáltatottak hatalma* című, magyarra fordított kötetét megpróbálom dedikáltatni vele. A Cseh Nagykövetség kulturális attaséjához fordultam, aki méltányolta kérésemet, és elküldte a könyvet, amely néhány hét múlva meg is érkezett a kért dedikálással. Az ajánlás – nevemet a cseh grammatika szerint ragozva – a következő volt: „Bálintu Bogovi Václav Havel” (zöld tintával írva). Mellette egy kis szív rajza ékeskedett (piros tintával). Az első pillanatban arra gondoltam, talán valaki más rajzolta oda, de néhány hónap múlva olvastam a Nők Lapja olvasóinak küldött üdvözlétét, és amellet is ott volt ugyanez a kis szív. Hiába, ő érzelmes ember maradt a politika világában is. (A rendszerváltás utáni első államfő egyébként hazánkban is író volt: Göncz Árpád. Tőle is őrzök ajánlást *Mérleg* címmel kiadott drámagyűjteményében.)

A „nélkülem” kategóriába sorolható könyvedikálások közül még kettőt említenék. Robert Goffin belga írónak, a belga PEN klub korábbi elnökének könyvét (*A költészet Ariadné-fonala*) a menyasszonyom vitte el az általa meghirdetett találkozóra, mivel aznap orvosi ügyeletet kellett ellátnom. Gyönyörű, hosszú, kék és vörös tollal írt francia nyelvű dedikációt kaptam, hosszú sor várt rá, ő mégis úgy írt a könyvekbe, ahogy magához méltónak tartotta („avec toute la solidarité poétique d’un écrivain belge”). A másik eset viszont nem volt igazán kellemes számomra. Tanulmányútra mentem Finnországba, és az akkor egyik legnevesebb és általam megkedvelt finn költő, Paavo Haavikko kötetét (*A hold udvartartása*) vittem magammal, hogy dedikáltassam. Vendéglátóimon keresztül kértem találkozót tőle, amit ő elutasított, de a könyvét fogadta aláírás céljából.

Külön kell foglalkoznom azokkal az írókkal, akik betegségükben, annak jeleivel adták ajánlásukat. Néhányukat már említettem más összefüggésben (Orbán

Ottó, Esterházy Péter). A neves svéd költő, Tomas Tranströmer a budapesti könyvfesztiválra stroke utáni állapotban, jobb oldali testfélbénulás maradandó tüneteit hordozva jött el. Bal kezével írta a dedikációt, iskolás gyerek írásához hasonló betűkkel. Határozott fellépésű felesége végig mellette ült, látszott, hogy kapcsolatuk, az asszony lelki ereje tartja őt életben. Két évvel ezután kapta meg az irodalmi Nobel-díjat.

Svédországi utam során ismertem meg Csatlós János ott élő magyar író, aki egy olyan – ALS nevű – betegségben szenvedett, amely fokozatosan az egész testére kiterjedt. Találkozásunkkor testének még „csak” az alsó fele bénult meg. Kerekesszékekben közlekedett, ám meglepően jókedvű volt. Távozásom után küldte el dedikálva Dumas *Három testőrét*, amelyet ő fordított magyarra. Élete vége felé pedig – levélben – elküldte nekem filozofikus gondolatainak összefoglaló szövegét is.

Hubay Miklós életét utolsó éveiben a nagyfokú látásromlást okozó retina-degeneráció keserítette meg, ám súlyos betegen is eljött a könyvhét alkalmából a Vörösmarty térre, hogy *Az ember tragédiáját* elemző tanulmánykötetét dedikálja hűséges olvasóinak. Vastag filctollal írt, de ezt is csak úgy látta, hogy a könyv lapjához néhány centiméter közelségbe hajolt a fejével. Mindennek ellenére teljes szövegű ajánlást írt. A szakrális alkalmat átérezve ebben az állapotban sem adta fel a teljesség igényét.

Meg kell említenem kudarcnak tekinthető dedikációs élményeim is. Furcsa az emlékezet: sokszor a „nem sikerült” is meghatározó emlékké alakul, és idővel talán még a negatív kimenetelű történések kifejezetten bántó oldala is elhalványul. – Úgy negyven éve Robert Graves dedikált a Népszabadság könyvesboltban, a Blaha Lujza téren. Munkahelyi elfoglaltságom miatt a meghirdetett idő végére értem oda – az író már nem dedikált, a bolt alkalmazottai mint testőrök vették körül, így segítették távozását. – Robert Merle 2001-ben a Bajcsy-Zsilinszky úti könyvesboltban dedikált, sorban állva fokozatosan közeltem felé, és amikor már csak tíz-tizenkét ember volt előttem, az író felállt, és magyar kísézője bejelentette: Merle kimerült, több dedikációt nem ad. Valóban idős volt és fáradtnak látszott, de meglehetősen kellemetlenül érintett akkor ez a fejlemény.

Újabb izgalmas kategória az, amely ilyen címmel illelhető: „Dedikálás könyv nélkül”. 1989-ben az amerikai Wheatland alapítvány szokásos éves írótalálkozóját Budapesten rendezte. A rendszerváltozás kez-

detén tudatosan ide hozták az írókat az egész világból. A meghívottak az irodalom és az írók szerepét elemezték a megváltozott világban. A konferenciát az Akadémia várbeli épületének nagytermében tartották.

Az egyik szünetben belopakodtam, és a résztvevők listáját megismerve öt külföldi író, szlovén, magyar (a résztvevő neves magyarokat itt nem kerestem). Könyv nem volt nálam, de mint olvasójuk, aláírást kértem tőlük egy papírlapra. Úgy érzem, ez is dedikációkérés, ha nincs is ott egy konkrét könyv. A résztvevők nem akárcik voltak. Először Dürrenmatthoz mentem, aki a szünetben sem állt fel a helyéről; látszott, hogy megtört, beteg. Köztudott volt, hogy súlyos cukorbeteg, ezért csodálkoztam, hogy eljött a konferenciára, de egyúttal örültem is annak, hogy jelen van. Németül beszéltem vele, elmondtam, mennyire szeretem a műveit (főleg a novelláit), és azt is, hogy egyetemista koromban előadást tartottam róla. Ő kevés mimikájú arcával csak bólintott, nem beszélt, de megkaptam tőle a névaláírást. Egy év múlva olvastam a halálhírét. Susan Sontagot a büfében találtam meg, elmondtam neki, mennyire élveztem orvosként *A betegség mint metafora* című esszéjét, és várom a folytatását (*Az AIDS mint metafora*), amely akkor nálunk még nem jelent meg. Kedvesen mosolyogva írta le a nevét (az enyémmel együtt). Ezután még három író, Alain Robbe-Grillet-től, Danilo Kiš-től és Czesław Miłosz-tól kértem aláírást. Kénytelen voltam kissé udvariatlan lenni: éppen beszélgetek, amikor megzavartam őket. Mentségemre szólhat, hogy ilyen alkalom az életben csak egyszer adódik. Jólesett, hogy egyikük sem utasított el. (Azóta mind az öt író elhunyt.)

Végül azt az öt költőt említem, akikkel azonos évben születtem (1938): Ágh Istvánt, Báger Gusztávot, Simor Andrást, Takács Zsuzsát, Tandori Dezsőt. Több éve ismerem őket, ismételten találkozunk irodalmi eseményeken. Beszélgetéseink újabb műveik dedikálásánál vagy anélkül is azt a cinkos többletet hordozzák, amit a „Hanyas vagy? Mi félszavakból megértjük egymást” gondolat (Szilágyi György) fejez ki az azonos életkorban megélt történelmi tapasztalatokra utalva.

Ha kézbe veszem aláírással „megszentelt” könyveimet, próbálom felidézni egykori találkozásaimat is – e kötetek szerzőivel. S a rájuk való emlékezés végső soron tartalmas perceket szerez nekem – ha akkori szavaik már nem is jutnak az eszembe, alakjuk és hangjuk meglevenedik bennem.